

Kartice veselja

Domača naloga družinam lahko pomaga do prijetnega druženja

■ **Karmen Kranjec Klopčič**, dr. znanosti, poučuje na razredni stopnji na *Osnovni šoli Alojzija Šuštarja*. Trudi se za celostni pristop k poučevanju (razum, srce, glava), zato z otroki rada odide v učilnico v naravi. Objavlja strokovne članke in pripravlja predavanja za različne skupine. Ustvarja in recenzira nova učna gradiva ter razvija inovativne pristope na področju branja in pisanja.

S prispevkom želim dati nekaj odgovorov na temeljno vprašanje, ali želimo učencem dati domačo nalogo ali domačo nadlogo. Dosedanja šolska praksa namreč kaže na domače naloge, pretežno vzete iz delovnih zvezkov oziroma vezane na učne liste, zvezke in pisalo. Seveda je treba mehanična znanja, kot sta branje in poštevanka v prvem triletju, vključiti tudi v domače naloge, saj gre za dolgoročen proces učenja. Pa vendarle obstaja kar nekaj možnosti, kako domače naloge spremeniti v čim bolj prijetno družinsko doživetje, kako z zanimivimi temami vzbuditi radovednost ter z možnostjo izbire povečati zanimanje za domačo nalogo.

Ali domača naloga družine povezuje ali razdvaja?

Temeljna področja posameznikovega razvoja so telesni, spoznavni in psihosocialni razvoj. Šola je vzgojno-izobraževalna ustanova, kar pomeni, da mora skrbeti tako za kognicijo kot emocionalno-osebnostni in socialni razvoj (Papalia idr., 2009). Mnogo kognitivnega znanja učenci pridobivajo z reševanjem raznovrstnih nalog, (pre) pogosto tudi v delovnih zvezkih. Nepopisane strani ostajajo za domačo nalogo. Tako v šoli kot v domačem okolju manjka poudarek na otrokovem čustvenem in socialnem dozorevanju. Poučujem mlajše šolarje, kjer je razmislek o pomenu domače naloge izjemno pomemben, saj temeljno kognitivno znanje učenci pridobijo že v šoli. Sodobna (informacijska) družba nudi uvid v mnoge podatkovne baze, zato ni vedno treba vztrajati pri memoriranju najrazličnejših podatkov. Čas epidemije prinaša marsikateri razmislek o načinu poučevanja, količini podatkov in domačih nalogah. Nekateri učenci domačo nalogo opravijo že v času podaljšanega bivanja, drugi z njo odlašajo do poznega popoldneva. Obšolske dejav-

nosti s športom, glasbo, ustvarjanjem in raziskovanjem omogočajo razvoj otrokovih talentov in jih učenci z veseljem obiskujejo. Po njih pa si želijo varnega, sproščeneja in ljubečega družinskega okolja, ne pa reševanja učnih nalog in sedenja za pisalno mizo. Po drugi strani pa so domače naloge pri mlajših otrocih potrebne, saj razvijajo delovne navade in rutino, kar je pomembno za kasnejše obdobje šolanja, kar izhaja iz spoznanj Eriksonove psihosocialne teorije otrokovega razvoja.

Po Eriksonu (1977) otrok v srednjem otroštvu razrešuje četrto krizo psihosocialnega razvoja – *delavnost nasproti občutku manjvrednosti*. Razvojna stopnja se prične z otrokovim vstopom v šolo, ko ta razvija motivacijo za delo, delovne navade, zaupanje v svoje zmožnosti in občutek uspešnosti. Na tej stopnji se otrok uči delovnih spretnosti, ki jih zahteva njegovo socialno okolje, sicer se počuti manjvrednega. Šolarji se prizadevno in zavzeto lotevajo novih dejavnosti, želijo sodelovati in ustrezati sošolcem, učiteljem ter staršem. V tem obdobju otroci radi primerjajo svoje sposobnosti oz. dosežke z dosežki vrstnikov. Če so uspehi skromni in odzivi okolice negativni, vodijo

do občutka manjvrednosti, prepričanja, da ničesar niso sposobni dobro opraviti. Lahko se pojavijo odpor do dela, strah pred neuspehom in s tem povezan strah pred šolo. Vrlina, ki se razvije z uspešno rešitvijo te krize, je kompetentnost.

Kako otroke navdušiti za domačo nalogo?

Vsi učitelji, vključeni v raziskavo (Kranjec Klopčič, 2016), vsak dan dajejo domačo nalogo. Večina preučevanih otrok jo opravi vestno in odgovorno, nekateri šolarji pa zaradi svoje občasne nezbranosti in neurejenosti pozabijo zvezek v šoli ali pa kljub zvezku pozabijo na domačo nalogo, kar ena izmed učiteljic v intervjuju opiše: »Če prinese domov in pove, je narejena, če ne, pa ni.« S tem namenom sem namesto domačih nalog iz delovnih zvezkov, učnih listov oziroma zapisovanja v zvezek ustvarila različne kartice veselja. Njihov pomen utemeljujem z značilnostmi otrokovega razvoja v sodobni družbi in pomembnostjo njegovih izkušenj s tehničnimi opravili, sproščenim časom s starši (in sorojenci) brez elektronskih naprav in zdravim življenjskim slogom za otrokov celostni razvoj. Kartice veselja so usmerjene v občudovanje in raziskovanje narave, gibanje, hišna opravila, izdelovanje tehničnih izdelkov, skupno branje, ustvarjanje, pogovarjanje in igranje. Naloge so izbirne, kar pomeni, da si otrok med različnimi nalogami izbere eno najljubšo. Nadalje so opravila lahko vezana na posamezen dan ali pa gre za tedensko nalogo.

Prednosti so:

- Večja motivacija otrok za domače delo, saj mlajši šolarji rajši mečejo in lovijo žogo ter štejejo odboje, kot sedijo za mizo in zapisujejo.

- Spodbujanje ustvarjalnosti otrok in razvijanje kritičnega mišljenja.
- Večje povezovanje staršev in otrok, saj je skupna dejavnost (npr. peka palačink) dragocen čas z mamo/očetom/sorojencem.
- Učenje vsakdanjih spretnosti, ki so manjkajoči del v šolah. Že M. Tomori (1994) pojasnjuje, da je ena od temeljnih otrokovih nalog učenje spretnosti, potrebnih za različne dejavnosti v življenju. Papalia (2009) povzema študije in zaključuje, da se otroci, ki pomagajo pri hišnih opravilih, naučijo biti dejaven del družine in družbe. Otroci si pri teh delih krepijo samozavest in razvijajo empatijo. Kot ugotavlja utemeljiteljica pedagogike montessori (Montessori, 2011), razvijajoči se posameznik preko fizične dejavnosti razvija svoj intelekt. Tako npr. otrok pri brisanju kuhinjske mize pripravlja roko za pisanje, pri obešanju perila spozna oblike, pare in vzorce.
- Medsebojna pomoč, saj pri nalogah družinski člani sodelujejo. Šolar tako socialno dozoreva, kar se kaže preko empatije in prosocialnega vedenja. S tem je povezana otrokova vključitev v razredno skupnost, način reševanja sporov, kar delno prispeva k učni uspešnosti (Zupančič in Kavčič, 2007).
- Hiter razvoj komunikacije, urjenje jezikovnih spretnosti in bogatenje besednega zaklada. Tema na karticah veselja je tudi pogovor o otrokovem doživljanju šole, socialnih stikih s sošolci in učitelji ter o doživljanju šolskega uspeha. Namen nalog, zapisanih na karticah veselja, je ozaveščanje staršev in otrok o pomenu odprtega dialoga in možnosti izražanja otrokovih idej. Dobra komunikacija pripelje do večjega zadovoljstva v odnosu. Ob tem je treba ozavestiti, da se otrokova komunikacija poleg pogovora kaže tudi z glasbo, plesom, likovnim izražanjem in preko igre (Tomori, 1994), zato vključujem tudi tovrstne naloge. Otroku ob pripovedovanju o svojih šolskih doživetjih pred starši sproščeno nastopa, saj spregovori v svojem domačem, varnem okolju. Take trenutke si bo zapomnil. Te navade bodo šolarja obvarovale pred kasnejšo izgubo varnosti. Skupno branje pravljice za

lahko noč je za mlajše šolarje ena izmed najljubših kartic veselja, učiteljice pa se veselimo bogatejšega besednega zaklada.

- Interakcije s starimi starši, ko jih šolarji pokličejo po telefonu ali s pomočjo drugih pripomočkov, jim narišejo risbo ali jih celo obišejejo. Kot ugotavlja G. Čačinovič Vogrinčič (2006: 76), so dedki in babice pogosto »bogata zakladnica«, iz katere otroci lahko pridobivajo odgovore na različna vprašanja, ko »skupno sedanjost povežejo s preteklostjo, da bi jo lahko vzeli s seboj v prihodnost«.
- Spodbujanje čustvenega razvoja, tako veselja kot tudi žalosti, jeze in strahov. Družine spodbujam k odprti čustveni klimi, ki otroku omogoča doživljanje in izražanje palete različnih čustev, saj otrokovo čustveno dozorevanje poteka v soodvisnosti s socialnim okoljem. S kartico veselja kot domačo nalogo razvijajo zmožnost socialno primerne izražanja čustev v določeni situaciji oziroma socialnem kontekstu.
- Ozaveščanje o vrednotah – usmerjanje otrok in staršev k drugačnim vrednotam, kot so bile uveljavljene do sedaj: od potrošništva, individualizma k družini, poštenosti, delavnosti.

Le pri domačih nalogah, ki bodo za otroke izziv in ob reševanju katerih se bodo počutili uspešne, bodo vztrajali dlje časa. Brez dvoma se mlajši učenci veseli skupne priprave obroka, igranja družabnih iger, prepevanja, plesanja ipd. Veselo razpoloženje ne bo vplivalo le na večjo zavzetost in aktivnost otrok, pač pa tudi na bolj sproščeno in prijetno družinsko dinamiko. Kartica veselja je kot domača naloga še posebej pomembna pri otrocih s pomanjkanjem zdrave šolske samopodobe, ker je učiteljeva pozornost v šoli usmerjena predvsem v pridobivanje znanja (npr. učenje črk, računanje), kjer so lahko manj uspešni. Pri domači nalogi kot kartici veselja pa je vsak šolar lahko uspešen in pohvaljen. Tako učitelj s pohvalo v otroku ponotranja pozitivno samoevalvacijo. Skupna

igra in delo s starši (in sorojenci) »predstavlja najpomembnejši dejavnik razvoja otrokove samopodobe, saj interakcije z družinskimi člani šolarju pomagajo ustvariti sodbe in vrednote o sebi, oblikuje si misli in dojemanje sveta« (Yazici in Tastepe, 2013: 99). Kartica veselja tako pripomore k razvoju pozitivne šolarjeve akademske samopodobe. Le-ta pa se povezuje s socialno sprejetostjo v vrstniški skupini (Marjanovič Umek in Zupančič, 2009), napoveduje dejavnosti šolarja in izbiro aktivnosti ter intenzivnost sodelovanja v njegovem prostem času (Goltz in Brown, 2014).

Želim si, da bi prispevek bralcem pokazal začetne možne poti, ki bi preko prijetnih in zanimivih domačih nalog (kartic veselja) vodile šolarje k njihovem celostnemu razvoju in graditvi mostov med družino in šolo. Znano je, da se mlajši šolarji spontano in samoiniciativno približujejo večji samostojnosti in odgovornosti z domačimi nalogami, odrasli, tu mislim predvsem na učitelje in starše, pa lahko otroke na tej poti spodbujajo in motivirajo. Skupno branje pravljice, skupen sprehod ali skupno urejanje stanovanja kot domača naloga ni izguba časa, temveč velika naložba v pri-

hodnost. Starši imajo pri tovrstnih dejavnostih izredno nežen, sproščen odnos s šolarjem. Otrok se bo v izzivalnih najstniških situacijah opiral na te varne skupne trenutke iz otroštva. Prav zato ne kaže podcenjevati vpliva otrokovega primarnega okolja, družine, ki ima na področju opravljanja domačih nalog še veliko neraziskanih možnosti za razvoj. Naj nas strah pred novim, neznanim in negotovostjo ne ohromi pred spremembami, ki so v dobro otrok. Učiteljem že-

lim veliko poguma, da bi naredili domače naloge čim bolj zabavne in polne novih dogodivščin.

Literatura

- Čačinovič Vogrinčič, Gabi (2006): *Socialno delo z družino*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Erikson, Erik H. (1977): *Childhood and Society*. London: Paladin.
- Goltz, Hana; Brown, Ted (2014): Are children's psychological self-concepts predictive of their self-reported activity preferences and leisure participation? *Australian Occupational Therapy Journal*. 61(3), 177–186.
- Kranjec Klopčič, Karmen (2016): *Vloga velikosti družine v otrokovem psihosocialnem razvoju v kontekstu šole*. Doktorska disertacija. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.

- Marjanovič Umek, Ljubica; Zupančič, Maja (ur.) (2009): *Razvojna psihologija*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, Rokus Klett.
- Montessori, Maria (2011): *Srkajoči um*. Ljubljana: Uršulinski zavod za vzgojo, izobraževanje, versko dejavnost in kulturo.
- Papalia, Diane E.; Olds Wendkos, Sally; Feldman Duskin, Ruth (2009): *A Child's World: Infancy through Adolescence*. Boston: McGraw-Hill.
- Tomori, Martina (1994): *Knjiga o družini*. Ljubljana: EWO.
- Yazici, Zeliha; Tastepe, Taskin (2013): Relationship between family environment perception of parents and children's self concept perception. *International Journal of Human Sciences*, 10(2), 98–112.
- Zupančič, Maja; Kavčič, Tina (2007): *Otroci od vrtca do šole: razvoj osebnosti in socialnega vedenja ter učna uspešnost prvošolcev*. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete.

Področja *vzgoje*

Empatija v predšolskem obdobju

■ **Nika Cuderman**, vzg. predšolskih otrok, dipl. ekonomist, je učiteljica za dodatno strokovno pomoč v Kranjskih vrtcih.

V današnjem času je izredno pomembno, da smo v stiku z drugimi, saj je človek družbeno in družabno bitje, ki s pomočjo stika z drugimi spoznava sebe in druge. Drugega človeka lahko razumemo, če se v njega vživimo in prepoznamo njegove želje oziroma potrebe, pri tem pa je izredno pomembna empatija. Empatija ni prirojena niti ne gensko pogojena, ampak se je naučimo od svojih najbližjih (staršev) in v okolju, kjer živimo. Je lastnost, ki jo otrok težko razvije, zato je pri tem izredno pomemben zgled staršev. Empatija nam pomaga razumeti čustva drugih. Vsi ljudje niso empatični. Zelo pomembno je, da empatijo razvijejo vzgojitelji v vrtcu in učitelji v šoli, saj tako bolj sočustvujejo z otroki in jih lažje razumejo, prav tako pa jo lažje razvijajo tudi otroci, saj imajo dober zgled.

Oprelitev empatije

Empatija je proces, v katerem je mogoče razumeti občutke drugih; je dojetje počutja in doživljanja drugih oseb. Empatija ima tudi vlogo samospoznavanja, saj se preko nje zavemo svojih lastnosti in sposobnosti, ki so nam skupne z drugimi. Prav tako lahko ugotovimo, katere potenciale še lahko razvijemo in katerih nam primanjkuje. Omogoča nam, da občutimo, ubesedimo

in dojamemo to, kako neka oseba doživlja sedanje, prihodnje ali preteklo stanje (Simonič, 2010). Empatijo bi lahko opredelili kot sposobnost posameznika, da se 'postavi na mesto drugega', da se vživi v občutja in misli drugih (Simonič, 2010). Marjanovič Umek in Zupančič (2004) opredeljujeta empatijo kot čustveno stanje ali položaj druge osebe, na katerega se odzovemo. Shapiro (1999) navaja, da so otroci z razvito empatijo bolj

priljubljeni med vrstniki in odraslimi ter dosejajo večje uspehe, prav tako pa naj bi bili ti otroci manj agresivni in naj bi raje sodelovali v družbenih aktivnostih. Horvat in Magajna (1989) pišeta, da tisti, ki je bolj empatičen, hitreje nudi pomoč nekemu, ki je v stiski, in mu zna tudi pomagati.

Razvoj empatije

Razvojni psihologi poudarjajo, da ima empatija dve sestavini, in sicer čustveni odziv na druge, ki se razvije v prvih šestih letih življenja, in spoznavni odziv, ki določa stopnjo, do katere so otroci sposobni uvideti in dojeti stališča ali pogled drugega človeka (Shapiro, 1999). Martin Hoffman (2000) je bil eden prvih, ki je predstavil razvoj empatije. V štiristopenjskem modelu je predstavil razvoj empatije v otroštvu.

Obdobje dojenčka

V prvem letu življenja se pri dojenčkih že opazi čustvena empatija. Ko poleg njih joka dojenček, se pogosto obrnejo k njemu in tudi sami zajokajo. Stiska tega dojenčka je tudi njihova stiska. Ameriški psiholog Hoffman (2000) imenuje ta pojav globalna empatija. Dojenček še ni sposoben razločevati med zunanjim svetom in seboj, zato si stisko drugega otroka razlaga kot svojo.

Obdobje malčka

Po prvem letu starosti otroci vstopijo v drugo obdobje empatije, v katerem spoznavajo, da stiska drugega ni njihova. Ve-